

تاثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر افشای مشارکتهای اجتماعی

محمد محمدی

استادیار گروه حسابداری، موسسه آموزش عالی پرندک، ساوه، ایران. (نویسنده مسئول).

mkz.mohamadi@gmail.com

احمدرضا کوهساریان

کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی پرندک، ساوه، ایران.

ahmad.koohsari121378@gmail.com

چکیده

مسئولیت اجتماعی شرکتی در چند دهه گذشته توجه محققان، سرمایه‌گذاران، قانون‌گذاران و سایر ذینفعان را به خود جلب کرده است. در سال‌های اخیر، درخواست‌های فزاینده‌ای از شرکت‌ها برای توجه بیشتر به مسائل اجتماعی، زیست‌محیطی و اخلاقی وجود داشته است. در واقع تقاضا برای سرمایه‌گذاری در فعالیتهای اجتماعی در سال‌های اخیر به شدت افزایش پیدا کرده است. بنابراین هدف پژوهش حاضر بررسی تاثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر افشای مشارکتهای اجتماعی می‌باشد. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت تحلیلی می‌باشد. برای جمع‌آوری داده‌های آن از صورت‌های مالی شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران و برای تحلیل آن‌ها از نرم‌افزار ایویوز نسخه ۱۰ استفاده شده است. نمونه آماری پژوهش ۱۰۵ شرکت از شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۶ الی ۱۴۰۰ می‌باشد. یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که استقلال رئیس کمیته حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری بر افشای مسئولیتهای اجتماعی دارد. همچنین دوره تصدی و تخصص رئیس کمیته حسابرسی نیز تأثیر مثبت و معناداری بر افشای مسئولیتهای اجتماعی دارند. این یافته‌ها حاکی از آن است که ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی عامل مؤثری در بهبود افشای مسئولیتهای اجتماعی است.

واژگان کلیدی: مسئولیتهای اجتماعی، حاکمیت شرکتی، کمیته حسابرسی.

مقدمه

مسئولیت اجتماعی شرکتی در چند دهه گذشته توجه محققان، سرمایه‌گذاران، قانون‌گذاران و سایر ذینفعان را به خود جلب کرده است (هو^۱ و همکاران، ۲۰۱۶). در سال‌های اخیر، درخواست‌های فزاینده‌ای از شرکت‌ها برای توجه بیشتر به مسائل اجتماعی، زیست‌محیطی و اخلاقی وجود داشته است. در واقع تقاضا برای سرمایه‌گذاری در فعالیتهای اجتماعی در سال‌های اخیر به شدت افزایش پیدا کرده است. تأثیر مشارکت در فعالیتهای اجتماعی و توجه فعالان بازار سرمایه و عموم جامعه به سطح سرمایه‌گذاری شرکت در فعالیتهای اجتماعی، منجر به ایجاد این تصور شده است که ملاک تعیین عملکرد (ارزش) بازار شرکت تنها فعالیتهای مالی شرکت نیست، بلکه فعالیتهای غیرمالی و اجتماعی شرکت‌ها نیز می‌تواند بر عملکرد بازار شرکت تأثیرگذار باشد (ال-دهماری^۲ و همکاران، ۲۰۲۲). مسئولیت شرکت‌ها در قبال جامعه، تغییرات آب و هوایی و ... اهمیت سرمایه‌گذاری شرکت در فعالیتهای اجتماعی را دوچندان نموده است. اهمیتی که

¹ Hou

² Al-Dhamari

ذینفعان برای مسئولیت‌های اجتماعی شرکت قائل هستند در سال‌های اخیر به‌طور چشمگیری افزایش یافته است و برای همه شرکت‌ها و کسب‌وکارها برای تقویت اعتماد، شفافیت و مشروعیت به یک ضرورت تبدیل شده است. نتیجه مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی برای شرکت شامل بهبود عملکرد مالی، شفافیت و مسئولیت‌پذیری، شهرت، مشروعیت و برآوردن نیازهای سهامداران متعدد است. در واقع، بر اساس مفاهیم تئوری ذینفعان، هدف شرکت تنها بیشینه‌سازی ثروت سهامداران نیست بلکه آن‌ها می‌بایست به منافع تمامی ذینفعان شرکت از جمله جامعه نیز توجه داشته باشند (کاتمون^۱ و همکاران، ۲۰۱۹).

از سوی دیگر، کمیته حسابرسی در شرکت‌ها نقش کلیدی در تضمین شفافیت و صداقت مالی دارد. این کمیته به‌طور معمول متشکل از چند عضو هیئت‌مدیره است که اغلب مستقل از مدیریت اجرایی شرکت بوده و دارای تخصص در زمینه‌های مالی و حسابداری هستند. وظایف اصلی کمیته حسابرسی شامل نظارت بر فرآیند مالی، انطباق با الزامات قانونی و استانداردهای حسابداری، بررسی و ارزیابی صلاحیت و استقلال حسابرسان داخلی و خارجی و همچنین بازنگری و تأیید صحت گزارش‌های مالی شرکت می‌شود. کمیته همچنین مسئول رسیدگی به شکایات مرتبط با مسائل مالی و حسابداری و ایجاد رویه‌هایی برای دریافت و پردازش این شکایات است. به‌نوعی، کمیته حسابرسی به‌عنوان حلقه اتصالی بین حسابرسان، هیئت‌مدیره و مدیریت اجرایی عمل می‌کند و با اطمینان از این‌که گزارش‌های مالی دقیق و عاری از تقلب هستند، به حفظ سلامت و شفافیت مالی کمک می‌کند (غالب^۲ و همکاران، ۲۰۲۱). ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی نقش مهم در کارایی کمیته حسابرسی ایفا می‌کند. تصمیمات رئیس کمیته حسابرسی به‌طور مستقیم می‌تواند در تعیین سیاست‌ها، روش‌ها و کارایی کمیته حسابرسی مؤثر باشد. از جمله مهم‌ترین ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی که در این پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد، دوره تصدی، استقلال و تخصص رئیس کمیته حسابرسی است. در این پژوهش به بررسی تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرس بر مشارکت‌های اجتماعی پرداخته می‌شود. بررسی رابطه بین ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی و مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است. رئیس کمیته حسابرسی نقش محوری در نظارت بر شفافیت مالی و اخلاق حرفه‌ای شرکت دارد و ویژگی‌های او می‌تواند تأثیر قابل ملاحظه‌ای بر پیاده‌سازی استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی شرکت داشته باشد. ویژگی‌هایی مانند صداقت، تخصص مالی، تجربه و استقلال، می‌تواند به محیطی کمک کند که در آن پایداری و مسئولیت‌پذیری نسبت به ذی‌نفعان، جامعه و محیط‌زیست، مورد توجه قرار گیرد. در ادامه این پژوهش به ارائه مبانی نظری و پیشینه پژوهش، روش‌شناسی پژوهش، یافته‌های پژوهش، نتیجه‌گیری و ذکر منابع پرداخته می‌شود.

بسط فرضیه‌ها و پیشینه پژوهش

مسئولیت اجتماعی شرکتی به مرور زمان مورد توجه قرار گرفته است و دامنه آن به کمک‌های بشردوستانه محدود نمی‌شود، بلکه به شرکت‌ها کمک می‌کند تا به‌طور مؤثر منافع ذینفعان مختلف را برآورده کنند. با افزایش فشار سهامداران و افزایش رقابت جهانی، مسئولیت اجتماعی شرکتی دامنه خود را بیشتر گسترش می‌دهد و بخشی از استراتژی کسب‌وکار و حاکمیت شرکتی می‌شود. در نتیجه، مسئولیت اجتماعی شرکتی به اهداف اجتماعی و محیطی کمک می‌کند و مزیت‌های رقابتی و شهرت افزایش‌یافته را برای شرکت فراهم می‌کند و موفقیت شرکت را تضمین می‌کند (کایمال^۳ و همکاران، ۲۰۲۳). علیرغم چندین مزیت غیر پولی مرتبط با مسئولیت اجتماعی شرکتی، یکی از نگرانی‌های عمده برای سهامداران عملکرد مالی شرکت است. حتی اگر شرکت‌ها از دیدگاه سود محدود محور به دیدگاه ذینفعان گسترش

¹ Katmon

² Ghaleb

³ Kaimal

یافته‌اند، سودآوری اساس وجود یک شرکت است. یک شرکت زیان ده نمی‌تواند برای مدت طولانی کار کند؛ بنابراین، شرکت‌ها علاقه‌مندند بدانند آیا مسئولیت اجتماعی شرکتی عملکرد مالی آن‌ها را بهبود می‌بخشد یا خیر. از دیدگاه ادبیات نظری و تئوری‌های موجود، مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی دارای مزیت‌های بلندمدتی برای شرکت است که تأثیر آن در جنبه‌های مالی به‌وضوح قابل مشاهده است. استدلال می‌شود که سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های اجتماعی با تأثیرگذاری بر وفاداری مشتری، حسن شهرت و مزیت‌های رقابتی در بلندمدت منجر به جذب مشتری‌های جدید، افزایش وفاداری مشتری‌های پیشین، افزایش درآمد و سود، پایداری سود شرکت و دستیابی به سهم بازار بیشتری می‌گردد؛ بنابراین مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی می‌تواند به بهبود عملکرد شرکت کمک کند (گرو^۱ و همکاران، ۲۰۱۸).

تئوری‌های مختلفی در پرداختن به رابطه بین ابزارهای نظارت بر حاکمیت داخلی و افشای مشارکت‌های اجتماعی استفاده می‌شود، اما نظریه‌های ذینفعان و نمایندگی بیشترین استفاده را دارند. نظریه ذینفعان اساساً بر ایده یک قرارداد اجتماعی ضمنی بین سهامداران و شرکت‌ها استوار است. فریمن این ایده را در سال ۱۹۸۴ ابداع کرد و نشان داد که شرکت‌ها یک قرارداد اجتماعی ضمنی با ذینفعان خود دارند که شامل افشای شفاف فعالیت‌های مشارکت‌های اجتماعی است. با این وجود، شرکت‌ها با فشار بیشتری از سوی گروه‌های ذینفع مختلف مانند مشتریان، سرمایه‌گذاران و کارمندان برای افشای اطلاعات مسئولیت اجتماعی مواجه هستند (کادز^۲ و همکاران، ۲۰۱۹). تئوری نمایندگی پیشنهاد می‌کند که سطح بالاتر استقلال کمیته حسابرسی می‌تواند اجرای تصمیم‌های استراتژیک پایدار در مورد فعالیت‌های مسئولیت‌پذیر اجتماعی را تعیین کند و در نتیجه بر افشای مسئولیت اجتماعی تأثیر بگذارد. در همین راستا دوک^۳ و همکاران (۲۰۲۰) بیان می‌کنند که کمیته حسابرسی مستقل در پیشبرد سطوح گزارشگری اجتماعی بسیار مهم است. رئیس کمیته حسابرسی شرکت مسئول اطمینان از اثربخشی این کمیته و کیفیت گزارش دهی است. رئیس کمیته حسابرسی این اختیار را دارد که دستور کار جلسات را تنظیم و مدیریت کند و تعامل خوبی با اعضای کمیته حسابرسی، مدیریت و حسابرسان مستقل ایجاد کند (قادری^۴ و همکاران، ۲۰۲۳).

استقلال کمیته حسابرسی یکی از مکانیسم‌های حاکمیت شرکتی است که اغلب در ادبیات افشای داوطلبانه مشارکت‌های اجتماعی شناسایی شده است. بلالی^۵ و همکاران (۲۰۲۰) معتقدند که استقلال کمیته حسابرسی می‌تواند بر اثربخشی آن در نظارت بر مدیریت و غلبه بر تعارضات نمایندگی تأثیرگذار باشد و این امر ممکن است افشای داوطلبانه مشارکت‌های اجتماعی را افزایش دهد. یک رئیس کمیته حسابرسی مستقل ظرفیت بیشتری برای نظارت بر عملکرد مدیریت و کاهش مشکلات نمایندگی دارد. با این حال، سایر مطالعات تجربی، مانند مسلم^۶ (۲۰۱۸)، نشان می‌دهند که استقلال کمیته حسابرسی تأثیری بر افشای مشارکت‌های اجتماعی ندارد. مطالعاتی که استقلال رئیس کمیته حسابرسی را بررسی می‌کنند نیز محدود هستند، اما نتایج متفاوتی ایجاد کرده‌اند. برای مثال، دوکت و همکاران (۲۰۲۰) شواهدی را نشان می‌دهد یک کمیته حسابرسی مستقل بیشتر درگیر فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی است که نشان می‌دهد استقلال رئیس کمیته حسابرسی عامل مهمی است که بر اثربخشی کمیته بر عملکرد نظارتی آن تأثیر می‌گذارد.

تخصیص مالی اعضای کمیته حسابرسی عامل مهمی در افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها است و بسیاری از دانشمندان آن را به‌عنوان شاخصی برای شایستگی‌های کمیته حسابرسی به کار برده‌اند. چادوری^۷ و همکاران (۲۰۲۰) ادعان دارند

¹ Grau

² Cadez

³ Dwekat

⁴ Qaderi

⁵ Buallay

⁶ Musallam

⁷ Chaudhry

که کمیته‌های حسابرسی دارای تخصص مالی در بهبود کیفیت گزارش دهی و کاهش مشکلات نمایندگی کارآمدتر هستند. نظریه نمایندگی استدلال می‌کند که کمیته حسابرسی مجهز به تخصص مالی در انجام نقش نظارتی خود کارآمدتر است و در نتیجه به ترویج افشای اطلاعات بیشتر در گزارش‌های مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها منجر می‌شود. تحقیقات تجربی متعددی تأثیر تخصص مالی کمیته حسابرسی بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها را مورد بررسی قرار داده‌اند که نتایج آن‌ها قطعی نیست. مطالعات انجام شده توسط دوکت و همکاران (۲۰۲۰) نشان می‌دهند که کارشناسان مالی در کمیته حسابرسی می‌توانند افشای مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌ها را بهبود بخشند. از سوی دیگر، موسلم (۲۰۱۸) شواهدی ارائه می‌دهد که شرکت‌ها با تخصص مالی در کمیته حسابرسی کمتر احتمال دارد که فعالیت‌های مسئولانه اجتماعی را گزارش کنند. با این حال، اپوهمی^۱ و همکاران (۲۰۱۷) آشکار کرده‌اند که تخصص مالی کمیته حسابرسی بر افشای اطلاعات مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها تأثیری ندارد. با توجه به نظریه نمایندگی و یافته‌های متناقض، مطالعه جاری پیش‌بینی می‌کند که کمیته حسابرسی و انطباق دارای تخصص مالی بر افشای بیشتر مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها تأثیر دارد (قادری و همکاران، ۲۰۲۳).

تصدی یکی دیگر از شاخص‌های ضروری افشای داوطلبانه است (عثمان^۲ و همکاران، ۲۰۱۴). محققان از آن به‌عنوان نماینده‌ای برای ارزش‌های مختلف مانند مدت‌زمان خدمت، تخصص و شهرت مدیر استفاده می‌کنند. اعضای کمیته حسابرسی با دوره تصدی طولانی‌تر به احتمال زیاد نقش نظارتی مؤثری را ایفا می‌کنند زیرا از آن‌ها انتظار می‌رود تصمیمات مدیریت را نظارت کنند، بنابراین افشای داوطلبانه را افزایش می‌دهند. خان^۳ و همکاران (۲۰۱۹) نشان می‌دهند می‌دهند که دوره تصدی مدیران، فعالیت‌های خلاقانه و مهارت‌های نظارتی را بهبود می‌بخشد و منجر به تصمیم‌گیری کارآمد در مورد کیفیت افشای اجتماعی می‌شود. طبق تئوری نمایندگی، اعضای کمیته حسابرسی با مدت طولانی با هیئت‌مدیره نزدیک‌تر می‌شوند، با استراتژی مدیریت شرکت بیشتر آشنا می‌شوند و در نظارت بر آن‌ها کارآمدتر می‌شوند. این امر باعث کاهش مشکل نمایندگی و افزایش افشای اطلاعات می‌شود. اگرچه مطالعات قبلی در مورد پیوند بین تصدی دوره تصدی و افشای داوطلبانه تحقیق کرده‌اند (براوو^۴ و همکاران، ۲۰۱۹)، شواهدی مبنی بر اثر تصدی رئیس کمیته حسابرسی بر افشای مشارکت‌های اجتماعی در کشورهای توسعه‌یافته یا در حال توسعه وجود ندارد. بنابراین تحقیقات بیشتری لازم است. عثمان و همکاران (۲۰۱۴) نشان می‌دهند که دوره تصدی کمیته حسابرسی طولانی‌تر به افشای داوطلبانه اطلاعات بیشتر مربوط می‌شود. شواهد تجربی دیگر از ستیان^۵ و همکاران (۲۰۱۷) نتیجه می‌گیرد که اعضای کمیته حسابرسی با دوره تصدی طولانی‌تر تمایل به افشای داوطلبانه بیشتری دارند. با این حال، براوو رگوئرا-آلوارادو (۲۰۱۹) نتوانستند ارتباطی بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و کیفیت اطلاعات افشا شده در گزارش‌های اجتماعی پیدا کنند.

یافته‌های تجربی در خصوص تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر مسئولیت‌های اجتماعی به یافته‌های متناقضی منتج شده‌اند. قادری و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی به بررسی رابطه بین ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی و افشای مشارکت‌های اجتماعی پرداختند. جامعه آماری آنان شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اردن در بازه زمانی سال‌های ۲۰۱۰ الی ۲۰۱۸ می‌باشد. یافته‌های آنان نشان می‌دهد که بین استقلال رئیس کمیته حسابرسی و مشارکت‌های اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. با این حال، دوره تصدی و تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی تأثیری بر مسئولیت‌های اجتماعی ندارد. سانگ و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی به بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی و کیفیت

¹ Appuhami

² Othman

³ Khan

⁴ Bravo

⁵ Setiany

سود با توجه به نقش کمیته حسابرسی پرداختند. جامعه آماری آنان شامل شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار کره جنوبی در بازه زمانی سال‌های ۲۰۱۰ الی ۲۰۲۰ می‌باشد. یافته‌های آنان نشان می‌دهد که بین مسئولیت اجتماعی و کیفیت سود رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. ویژگی‌های کمیته حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری بر رابطه بین مسئولیت‌های اجتماعی و کیفیت سود دارند و در این میان تأثیر استقلال کمیته نسبت به سایر ویژگی‌های بیشتر است. زمانی و همکاران (۱۴۰۲) نیز در پژوهش خود بیان می‌کنند که استقلال، اندازه و تخصص اعضای کمیته حسابرسی بر گزارشگری پایداری شرکت‌ها تأثیری مثبت و معناداری دارند. این موضوع ناشی از توجه بیشتر کمیته حسابرسی به مسئولیت اجتماعی و موارد مرتبط با توسعه پایدار است. همچنین نتایج بیانگر این است که کمیته حسابرسی به‌عنوان یکی از ارکان ساختار کنترل داخلی شرکت، در راستای حفظ منافع گروه‌های مختلف استفاده‌کننده از اطلاعات حسابداری شرکت گام برداشته و به‌کارگیری این کمیته در بهبود فرآیند گزارشگری و همچنین ارائه اطلاعات و گزارش‌های شفاف و قابل اتکا مؤثر است. برزگر و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش خود بیان می‌کنند که کمیته حسابرسی اثربخش به‌عنوان سازوکار مؤثر، موجب می‌شود اعتبار گزارشگری‌های مالی و غیرمالی مانند افشای مسئولیت اجتماعی ارتقا یابد؛ یعنی کمیته حسابرسی اثربخش از طریق نظارت بر فرآیند گزارشگری می‌تواند سطح افشای داوطلبانه اطلاعات مانند افشای مسئولیت اجتماعی را بهبود بخشد.

بنابراین فرضیه‌های پژوهش به شرح زیر تدوین می‌گردد:

فرضیه اول: استقلال رئیس کمیته حسابرسی تأثیر معناداری بر افشای مسئولیت‌های اجتماعی دارد.

فرضیه دوم: دوره تصدی رئیس کمیته حسابرسی تأثیر معناداری بر افشای مسئولیت‌های اجتماعی دارد.

فرضیه سوم: تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی تأثیر معناداری بر افشای مسئولیت‌های اجتماعی دارد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر در زمره پژوهش‌های کاربردی قرار می‌گیرد چراکه انتظار می‌رود یافته‌های این پژوهش در تصمیم‌گیری‌های ذینفعان شرکت مفید واقع شود. همچنین این پژوهش از حیث زمان اجرا از نوع گذشته‌نگر است به این معنی که با استفاده از داده‌های سال‌های گذشته شرکت‌های نمونه به آزمون فرضیه‌های پژوهش پرداخته می‌شود. همچنین از آنجایی که با استفاده از شرکت‌های نمونه به تصمیم‌گیری در خصوص روابط موردنظر در این پژوهش پرداخته می‌شود، می‌توان گفت این پژوهش از نظر نوع استدلال نیز در زمره پژوهش‌های استقرایی است. به‌منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش نیز از شیوه رگرسیون چندگانه استفاده می‌گردد. جامعه آماری پژوهش حاضر شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۶ الی ۱۴۰۱ است. همچنین با استفاده از روش غربالگری حذف هدفمند، تعداد ۱۰۵ شرکت به‌عنوان نمونه انتخاب گردید.

به‌منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش به پیروی از قادری و همکاران (۲۰۲۱) مدل‌های (۱) و (۲) و (۳) به شرح زیر تدوین

می‌گردد:

مدل (۱):

$$CSR_{it} = \beta_0 + \beta_1 ACC + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 MTB_{it} + \beta_5 BIQ_{it} + \beta_6 OWEN_{it} + \beta_7 BSIZE_{it} + \epsilon_{it}$$

مدل (۲):

$$CSR_{it} = \beta_0 + \beta_1 ACCT + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 MTB_{it} + \beta_5 BIQ_{it} + \beta_6 OWEN_{it} + \beta_7 BSIZE_{it} + \epsilon_{it}$$

مدل (۳):

$$CSR_{it} = \beta_0 + \beta_1 ACCEX + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 MTB_{it} \\ + \beta_5 BIQ_{it} + \beta_6 OWEN_{it} + \beta_7 BSIZE_{it} + \epsilon_{it}$$

در مدل های فوق:

متغیر وابسته

CSR: گزارشگری پایداری شرکت

به پیروی از زمانی و همکاران (۱۳۹۸) و کاشانی پور و همکاران (۱۳۹۷) به منظور اندازه گیری مسئولیت اجتماعی شرکت ها از ۱۱ شاخص ذیل استفاده می شود. در صورتی که شرکتی هر کدام از شاخص های فوق را افشا نموده باشد عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر به این متغیر تعلق می گیرد؛ بنابراین بالاترین میزان این متغیر عدد ۱۱ و در کمترین آن صفر خواهد بود. شاخص ها به شرح زیر است:

- استاندارد سیستم مدیریت زیست محیطی (ISO14001).
- استاندارد مدیریت کیفیت (ISO9001).
- استاندارد مدیریت ایمنی و بهداشت شغلی (OHSAS 18001).
- استاندارد و ایمنی محصول.
- هزینه های آلاینده و حفظ محیط زیست.
- صرفه جویی انرژی.
- کمک های بلاعوض و خیریه.
- فرهنگی و اجتماعی ورزشی.
- بهداشتی و درمانی.
- رفاهی کارکنان.
- آموزش.

متغیرهای مستقل

به پیروی از قادری و همکاران (۲۰۲۳) متغیرهای کنترلی به شرح زیر تعریف می شوند:

ACC: استقلال رئیس کمیته حسابرسی، در صورتی که رئیس کمیته حسابرسی مستقل باشد عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر.

ACCT: دوره تصدی رئیس کمیته حسابرسی که برابر است با سال هایی که رئیس کمیته حسابرسی به صورت مداوم در سمت رئیس کمیته حضور داشته است.

ACCEXP: تخصص رئیس کمیته حسابرسی، در صورتی که رئیس کمیته حسابرسی دارای تخصص مالی باشد عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر به این متغیر تعلق می گیرد.

متغیرهای کنترلی

به پیروی از قادری و همکاران (۲۰۲۳) متغیرهای کنترلی به شرح زیر است:

SIZE: اندازه شرکت که برابر است با لگاریتم طبیعی کل دارایی‌ها.
MTB: فرصت‌های رشد که برابر است با نسبت ارزش بازار سهام شرکت به کل دارایی‌ها.
LEV: اهرم مالی که برابر است با نسبت کل بدهی‌ها به کل دارایی‌ها.
BIQ: اندازه حسابرس، در صورتی که حسابرس شرکت سازمان حسابرسی یا موسسه مفید راهبر باشد عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر به این متغیر تعلق می‌گیرد.
OWEN: درصد سهامداران نهادی که برابر است با مجموع درصد سهامدارانی که بیش از ۵ درصد سهام شرکت‌ها را در اختیار دارند.
BSIZE: اندازه هیات مدیره که برابر است با تعداد اعضای هیات مدیره شرکت‌ها.

یافته‌های پژوهش

در ادامه به بررسی آماره‌های توصیفی و نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش پرداخته می‌شود.

آماره‌های توصیفی پژوهش

آماره‌های توصیفی پژوهش در جدول (۱) ارائه گردیده است. آماره‌های توصیفی شامل میانگین، میانه، حداقل، حداکثر و انحراف معیار هر متغیر می‌باشد. میانگین اصلی‌ترین شاخص مرکزی است که نشان‌دهنده نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع است و شاخص خوبی برای نشان دادن مرکزیت داده‌ها است. میانه مقداری است که ۵۰ درصد داده‌های نمونه پایین‌تر از آن و ۵۰ درصد بالاتر از آن قرار می‌گیرند. به‌طور کلی از میانه به‌عنوان اندازه تمایل به مرکز توزیع‌هایی که شکل آن‌ها غیرممتقارن است، استفاده می‌شود. انحراف معیار مهم‌ترین پارامتر پراکندگی است که از جذر واریانس به دست می‌آید این شاخص، نشان‌دهنده متوسط نوسان مشاهدات از میانگین آن‌ها است

جدول (۱): آماره‌های توصیفی پژوهش

نام فارسی	نماد	میانگین	میانه	بیشترین	کمترین	انحراف معیار
مشارکت‌های اجتماعی	CSR	۵.۳۴۹	۶	۱۰	۰	۲.۵۹۴
دوره تصدی رئیس کمیته	ACCTEN	۲.۶۶۳	۲	۱۰	۰	۱.۸۳۴
اندازه هیئت‌مدیره	BSIZE	۵.۰۲۲	۵	۷	۳	۰.۲۸۱
اهرم مالی	LEV	۰.۵۲۲	۰.۵۲۵	۰.۸۴۰	۰.۱۹۵	۰.۱۸۵
فرصت‌های رشد	MTB	۴.۵۱۱	۲.۱۰۳	۲۲.۲۴۴	۰.۳۶۴	۵.۸۸۴
مالکیت نهادی	OWN	۰.۶۷۱	۰.۷۱۰	۰.۹۱۲	۰.۲۰۲	۰.۱۹۰
اندازه شرکت	SIZE	۱۵.۲۳۸	۱۵.۰۵۴	۱۸.۵۵۰	۱۲.۹۹۷	۱.۴۲۹

میانگین شاخص افشای مسئولیت‌های اجتماعی نشان دهنده عدد ۵.۳ به این معنی که شرکت‌های نمونه در سال‌های مورد بررسی به‌طور میانگین ۵ امتیاز از ۱۱ امتیاز ممکن شاخص افشای مسئولیت اجتماعی را کسب نموده‌اند. میانگین دوره تصدی رئیس کمیته حسابرسی نشان دهنده عدد ۲.۶۶ می‌باشد به این معنی که رئیس کمیته حسابرسی به‌طور میانگین حدود ۲.۶۶ سال در پست رئیس کمیته حسابرسی حضور داشتند. میانگین اندازه هیات مدیره شرکت‌های نمونه در سال‌های مورد بررسی حدود ۵ نفر می‌باشد. میانگین اهرم مالی نشان دهنده عدد ۵۲ درصد می‌باشد به این معنی که مدیران شرکت‌های نمونه تمایل بیشتری به تامین مالی از طریق بدهی دارند چرا که به ازای هر واحد دارایی، ۵۲ درصد بدهی وجود دارد. میانگین فرصت‌های رشد نشان دهنده عدد ۴.۵ می‌باشد به این معنی که ارزش بازار سهام شرکت‌های نمونه به‌طور میانگین حدود ۴.۵ برابر ارزش دفتری کل دارایی‌های شرکت‌ها است. میانگین مالکیت نهادی حدود ۶۷

درصد می‌باشد به این معنی که حدود ۶۷ درصد سهام شرکت‌های نمونه در اختیار مالکان نهادی قرار دارد. میانگین اندازه شرکت‌های نمونه نیز نشان دهنده عدد ۱۵.۲۳ می‌باشد.
در جدول ۲ فراوانی متغیر دوجبهی ارائه گردیده است.

جدول (۲): توزیع فراوانی برای متغیرهای مجازی

متغیر	صفر		یک	
	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی
اندازه حسابرس	۵۰۳	۰/۸۰	۱۲۷	۰/۲۰
استقلال رئیس کمیته حسابرسی	۴۰۲	۰/۶۴	۲۲۹	۰/۳۶
تخصیص مالی رئیس کمیته حسابرسی	۸۶	۰/۱۳	۵۴۴	۰/۸۷

نتایج جدول (۲) نشان می‌دهد که در ۲۰ درصد مشاهدات، حسابرس مستقل شرکت سازمان حسابرسی یا موسسه مفید راهبر می‌باشد. در ۳۶ درصد مشاهدات رئیس کمیته حسابرسی مستقل است و در ۸۷ درصد مشاهدات نیز رئیس کمیته حسابرسی دارای تخصص مالی می‌باشند.

نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش

قبل از پرداختن به نتایج فرضیه‌های پژوهش لازم است که فروض کلاسیک در خصوص مدل‌های رگرسیونی موردبررسی قرار گیرد. نتایج فروض کلاسیک شامل نرمال بودن باقیمانده‌ها، ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی سریالی در جدول (۳) الی (۶) ارائه شده است. بر اساس نتایج این جداول باقیمانده‌های مدل (۱) الی مدل (۳) پژوهش نرمال نمی‌باشند که با توجه به تعداد نمونه و قضیه حد مرکزی، اثرات آن دارای اهمیت نیست. همچنین این مدل‌ها پژوهش با مشکل ناهمسانی واریانس مواجه نمی‌باشند. در نهایت با توجه به مقدار آماره دوربین واتسون متغیرهای پژوهش با مشکل خودهمبستگی سریالی مواجه نمی‌باشند. نتایج آزمون هم خطی نیز حاکی از آن است که بین متغیرهای پژوهش هم خطی وجود ندارد. در نهایت با توجه به نتایج آزمون چاو هاسمن، این مدل‌ها، با استفاده از الگوی داده‌های تابلویی و روش اثرات ثابت برآورد می‌شوند.

نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش

نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش در جدول (۳) ارائه گردیده است. فرضیه اول پژوهش بیان می‌کند که استقلال رئیس کمیته حسابرسی تأثیر معناداری بر افشای مسئولیت‌های اجتماعی دارد. با توجه به نتایج جدول (۳)، استقلال رئیس کمیته حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری بر افشای مسئولیت‌های اجتماعی در سطح اطمینان ۹۵ درصد دارد. به این معنی که حضور روسای غیر موظف در کمیته حسابرسی می‌تواند به افزایش افشای مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی گردد. بنابراین فرضیه اول پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد نمی‌شود. همچنین در بین متغیرهای کنترلی نیز اندازه شرکت، فرصت‌های رشد، اندازه حسابرس و مالکیت نهادی تأثیر معناداری بر افشای مسئولیت اجتماعی دارند. ضریب تعیین تعدیل شده نیز نشان می‌دهد که ۵۰ درصد تغییر متغیر وابسته توسط متغیرهای توضیحی تشریح گردیده اند.

جدول (۳): نتایج آزمون مدل اول

نام فارسی	نماد	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	معناداری	عامل تورم
استقلال رئیس کمیته حسابرسی	ACCIND	۰.۱۷۰	۰.۰۴۴	۱.۹۴۸	۰.۰۱۲	۱.۰۲۲
اندازه شرکت	SIZE	۰.۵۳۸	۰.۰۳۸	۱۴.۱۰۹	۰.۰۰۰	۱.۱۶۸

۱.۰۵۳	۰.۱۲۵	۱.۸۴۰	۰.۲۵۰	۰.۴۶۰	LEV	اهرم مالی
۱.۱۷۴	۰.۰۰۰	۹.۲۵۴	۰.۰۰۵	۰.۰۴۷	MTB	فرصت‌های رشد
۱.۰۳۱	۰.۰۰۵	۴.۷۰۴	۰.۱۲۴	۰.۵۸۱	BIQ4	اندازه حسابرِس
۱.۰۷۰	۰.۰۲۳	۳.۲۵۴	۰.۲۴۲	۰.۷۸۷	OWN	مالکیت نهادی
۱.۰۰۹	۰.۹۹۸	۰.۰۰۳	۰.۱۷۸	۰.۰۰۱	BSIZE	اندازه هیات مدیره
-	۰.۰۰۸	-۴.۲۲۷	۰.۸۹۹	-۳.۸۰۱	C	عرض از مبدا
۰/۵۰	ضریب تعیین تعدیل شده			۱/۶۲	دوربین واتسون	
۰/۰۰	احتمال آماره F			۹۱/۴۳	آماره F	
۰/۰۰	احتمال آماره جارکو-برا			۲۹/۱۴	آماره آزمون جارکو-برا - نرمال بودن باقیمانده‌های مدل	
۰/۲۷	احتمال آماره آزمون ناهمسانی			۱/۰۸	آماره آزمون ناهمسانی بروش پاگان گادفری	
۰/۰۰	احتمال آماره آزمون چاو			۴۴/۵۴	آماره آزمون چاو	
۰/۰۰	احتمال آماره آزمون هاسمن			۱۲/۶۸	آماره آزمون هاسمن	

نتایج آزمون فرضیه دوم پژوهش

نتایج آزمون فرضیه دوم پژوهش در جدول (۴) ارائه گردیده است. فرضیه دوم پژوهش بیان می‌کند که دوره تصدی رئیس کمیته حسابرسی تأثیر معناداری بر افشای مسئولیت‌های اجتماعی دارد. با توجه به نتایج جدول (۴)، دوره تصدی رئیس کمیته حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری بر افشای مسئولیت‌های اجتماعی در سطح اطمینان ۹۵ درصد دارد. به این معنی که حضور تداوم حضور شخص به‌عنوان رئیس کمیته حسابرسی می‌تواند به افزایش افشای مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی گردد. بنابراین فرضیه دوم پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد نمی‌شود. همچنین در بین متغیرهای کنترلی نیز اندازه شرکت، فرصت‌های رشد، اندازه حسابرِس و مالکیت نهادی تأثیر معناداری بر افشای مسئولیت اجتماعی دارند. ضریب تعیین تعدیل شده نیز نشان می‌دهد که ۴۲ درصد تغییر متغیر وابسته توسط متغیرهای توضیحی تشریح گردیده‌اند.

جدول (۴): نتایج آزمون مدل دوم پژوهش

عامل تورم	معناداری	آماره t	خطای استاندارد	ضریب	نماد	نام فارسی
۱.۰۱۸	۰.۰۰۰	۶.۹۰۱	۰.۰۲۳	۰.۱۶۰	ACCTEN	تصدی رئیس کمیته حسابرسی
۱.۱۶۷	۰.۰۰۰	۱۹.۸۲۱	۰.۰۲۷	۰.۵۳۹	SIZE	اندازه شرکت
۱.۰۵۲	۰.۳۵۲	۰.۹۳۱	۰.۲۰۹	۰.۱۹۵	LEV	اهرم مالی
۱.۱۷۵	۰.۰۰۰	۸.۴۸۷	۰.۰۰۶	۰.۰۵۴	MTB	فرصت‌های رشد
۱.۰۱۸	۰.۰۰۰	۴.۷۵۲	۰.۱۱۶	۰.۵۵۲	BIQ4	اندازه حسابرِس
۱.۰۸۲	۰.۰۲۲	۲.۳۰۵	۰.۲۲۱	۰.۵۱۰	OWN	مالکیت نهادی
۱.۰۱۰	۰.۶۷۰	-۰.۴۲۷	۰.۱۶۹	-۰.۰۷۲	BSIZE	اندازه هیات مدیره
-	۰.۰۰۵	-۲.۸۰۰	۰.۹۹۲	-۲.۷۷۸	C	عرض از مبدا
۰/۴۲	ضریب تعیین تعدیل شده			۱/۶۸	دوربین واتسون	
۰/۰۰	احتمال آماره F			۶۷/۷۹	آماره F	
۰/۰۰	احتمال آماره جارکو-برا			۲۷/۹۶	آماره آزمون جارکو-برا - نرمال بودن باقیمانده‌های مدل	
۰/۲۷	احتمال آماره آزمون ناهمسانی			۱/۲۴	آماره آزمون ناهمسانی بروش پاگان گادفری	
۰/۰۰	احتمال آماره آزمون چاو			۴۴/۴۰	آماره آزمون چاو	

آماره آزمون هاسمن	۱۳/۳۱	احتمال آماره آزمون هاسمن	۰/۰۰
-------------------	-------	--------------------------	------

نتایج آزمون فرضیه سوم پژوهش

نتایج آزمون فرضیه سوم پژوهش در جدول (۵) ارائه گردیده است. فرضیه سوم پژوهش بیان می‌کند که تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی تأثیر معناداری بر افشای مسئولیت‌های اجتماعی دارد. با توجه به نتایج جدول (۵)، تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری بر افشای مسئولیت‌های اجتماعی در سطح اطمینان ۹۵ درصد دارد. به این معنی که تخصص مالی و حسابداری رئیس کمیته حسابرسی می‌تواند به افزایش افشای مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی گردد. بنابراین فرضیه سوم پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد نمی‌شود. همچنین در بین متغیرهای کنترلی نیز اندازه شرکت، فرصت‌های رشد، اندازه حسابرس و مالکیت نهادی تأثیر معناداری بر افشای مسئولیت اجتماعی دارند. ضریب تعیین تعدیل شده نیز نشان می‌دهد که ۴۵ درصد تغییر متغیر وابسته توسط متغیرهای توضیحی تشریح گردیده اند.

جدول (۵): نتایج آزمون مدل سوم

نام فارسی	نماد	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	معناداری	عامل تورم
تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی	ACCEXP	۰.۲۹۹	۰.۰۹۱	۳.۲۸۸	۰.۰۰۱	۱.۰۲۶
اندازه شرکت	SIZE	۰.۵۲۶	۰.۰۲۵	۲۱.۰۳۸	۰.۰۰۰	۱.۱۸۵
اهرم مالی	LEV	۰.۳۷۷	۰.۲۰۹	۱.۸۰۵	۰.۰۷۲	۱.۰۵۹
فرصت‌های رشد	MTB	۰.۰۴۴	۰.۰۰۶	۷.۰۳۳	۰.۰۰۰	۱.۱۷۵
اندازه حسابرس	BIQ4	۰.۵۶۱	۰.۱۱۵	۴.۸۸۱	۰.۰۰۰	۱.۰۱۸
مالکیت نهادی	OWN	۰.۸۹۹	۰.۲۳۳	۳.۸۶۲	۰.۰۰۰	۱.۰۶۷
اندازه هیات مدیره	BSIZE	-۰.۱۰۶	۰.۱۵۳	-۰.۶۹۲	۰.۴۸۹	۱.۰۱۰
عرض از مبدا	C	-۲.۹۱۵	۰.۹۵۰	-۳.۰۶۹	۰.۰۰۲	-
دوربین واتسون		۱/۷۲				۰/۴۵
آماره F		۷۵/۱۷				۰/۰۰
آماره آزمون جارکو-برا - نرمال بودن باقیمانده‌های مدل		۲۸/۲۶				۰/۰۰
آماره آزمون ناهمسانی بروش پاگان گادفری		۱/۲۳				۰/۲۷
آماره آزمون چاو		۴۴/۷۲				۰/۰۰
آماره آزمون هاسمن		۱۲/۳۵				۰/۰۰
						۰/۴۵
						۰/۰۰
						۰/۰۰
						۰/۲۷
						۰/۰۰
						۰/۰۰

بحث و نتیجه‌گیری

فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکت، فعالیت‌هایی هستند که شرکت‌ها به‌طور داوطلبانه، فراتر از الزامات قانونی، با در نظر گرفتن نیازهای ذینفعان مختلف انجام می‌دهند. بر اساس مفاهیم تئوری ذینفعان، هدف شرکت تنها بیشینه‌سازی ثروت سهامداران نیست بلکه آنان باید به منابع تمامی ذینفعان شرکت‌ها توجه داشته باشند (کیم و همکاران، ۲۰۱۳). مشارکت شرکت‌ها در فعالیت‌های اجتماعی نشان‌دهنده توجه مدیریت به منافع تمامی ذینفعان شرکت‌ها است (سانگ، ۲۰۲۲). با این حال، اینکه آیا یک شرکت در فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی مشارکت می‌کند، عمدتاً به اختیار مدیریت آن است و انگیزه‌های آن‌ها برای انجام فعالیت‌های اجتماعی مرتبط است (دیویدسون و همکاران، ۲۰۱۹). مکانیسم‌های حاکمیت شرکتی به‌عنوان مجموعه ابزارهای نظارتی در شرکت نقش مهمی در کاهش هزینه‌های نمایندگی دارند، انتظار می‌رود که تقویت مکانیسم‌های حاکمیت شرکتی رابطه منفی بین مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی و کیفیت سود را

تضعیف نماید (سانتوس^۱ و همکاران، ۲۰۲۱). یکی از مهم ترین مکانیسم های حاکمیت شرکتی، کمیته حسابرسی است. کمیته حسابرسی به عنوان یک ابزار نظارتی تخصصی تلاش می کند که بر فرایند گزارشگری مالی شرکت ها نظارت مناسبی داشته باشد، عملکرد کمیته حسابرسی می تواند به بهبود کیفیت سود و کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و ذینفعان در شرکت ها منجر گردد. کمیته حسابرسی یک نهاد حسابرسی است که در داخل شرکت ایجاد شده است و مدیریت را از یک موقعیت مستقل نظارت می کند و فعالیت های گزارشگری مالی شرکت را کنترل می کند تا شفافیت شرکت و کیفیت اطلاعات حسابداری را بهبود بخشد. در بررسی از کشورها ایجاد کمیته حسابرسی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار ضروری است (سانگ و همکاران، ۲۰۱۳).

یافته های فرضیه اول نشان می دهد که استقلال رئیس کمیته حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری بر افشای مسئولیت های اجتماعی دارد. استقلال رئیس کمیته حسابرسی به عنوان عامل مهمی در افزایش کیفیت اطلاعات مالی و شفافیت گزارش دهی شرکت ها شناخته می شود. بر اساس تفسیر نتایج فرضیه اول، می توان گفت هر چه رئیس کمیته حسابرسی استقلال بیشتری داشته باشد، احتمال افشای مسئولیت های اجتماعی شرکت ها که می تواند شامل اقدامات مرتبط با پایداری زیست محیطی، مسئولیت های اجتماعی و حکمرانی شرکتی باشد، به طور قابل توجهی بیشتر است. به بیان دیگر، می توان انتظار داشت که رئیس مستقل کمیته حسابرسی، نه تنها به طور فعال نقش نظارتی را ایفا کند، بلکه به عنوان حافظ منافع ذی نفعان، شفافیت بیشتری در گزارش های شرکت ایجاد نماید. این امر به نوبه خود می تواند به بهبود تصویر شرکت در نزد سرمایه گذاران، مشتریان و جامعه کمک کرده و ممکن است بر نگرش ها و تصمیمات آن ها اثر بگذارد. به علاوه، استقلال رئیس کمیته حسابرسی می تواند به افزایش پاسخگویی و کاهش تعارض منافع انجامد که در نهایت منجر به پایداری بیشتر شرکت و ارتقای اعتبار آن در بازارهای مالی می شود. این یافته ها با نتایج العجیمی و همکاران (۲۰۲۰) و دوکت و همکاران (۲۰۲۰) در یک راستا قرار دارد. این در حالی است که یافته های فرضیه اول با نتایج مسلم (۲۰۱۸) متفاوت است.

یافته های فرضیه دوم نشان دهنده تأثیر مثبت و معنادار دوره تصدی رئیس کمیته حسابرسی بر افشای مسئولیت های اجتماعی است. این یافته ها به معنای آن است که رئیسان کمیته های حسابرسی با دوره تصدی طولانی تر در مقایسه با هم تیان جدیدشان، با احتمال بیشتری به افشای گسترده تر مربوط به مسئولیت های اجتماعی شرکت ها مبادرت می ورزند. دلیل این امر می تواند روابط بلندمدت تر با ذی نفعان و داشتن درک بهتر از انتظارات و نیازهای اطلاعاتی آن ها باشد. همچنین، تجربه طولانی تر می تواند به اعضای کمیته حسابرسی این اجازه را بدهد که با فرهنگ سازمانی و عملیات های داخلی شرکت آشنا تر شوند و بنابراین افشای اطلاعات را با کیفیت بهتر و دقت بیشتری ارائه دهند. علاوه بر این، افشای مسئولانه که توسط رئیسان با تجربه به انجام می رسد، ممکن است به دلیل اعتبار و شهرتی که در طی دوره ی خدمتشان کسب کرده اند، وزن بیشتری داشته باشد. به طوری که این نوع افشا می تواند به عنوان مکانیسمی برای کاهش عدم تقارن اطلاعات و افزایش شفافیت عمل کند و در نهایت به بهبود بازارهای مالی و تقویت اعتماد سرمایه گذاران کمک کند. به طور خلاصه، این یافته ها موید آن هستند که رئیس کمیته حسابرسی با دوره تصدی طولانی تر، از نظر تئوریک به پایداری افشای اطلاعاتی کمک می کنند و نقشی کلیدی در ارتقاء استانداردهای شفافیت و مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت ها دارند. این یافته ها با نتایج عثمان و همکاران (۲۰۱۴) و قادری و همکاران (۲۰۲۳) در یک راستا قرار دارد.

از دیدگاه نظری، تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی به عنوان یک عنصر کلیدی در فرآیند حسابرسی شناخته شده است که می تواند به افزایش کیفیت و شفافیت اطلاعات حسابرسی و گزارش دهی مالی کمک کند. تفسیر نظری یافته های حاکی از تأثیر مثبت و معنادار تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی بر افشای مسئولیت های اجتماعی نشان

¹ Santos-Jaén

می‌دهد که رئیسانی با دانش و تجربه مالی بیشتر، توانایی بالاتری در درک پیچیدگی‌های مرتبط با مسائل اجتماعی و زیست‌محیطی دارند و قادرند اطلاعات مرتبط را به شکل موثرتری جمع‌آوری و ارزیابی کنند. این مسئله مطابق با اصل آگاهی در نظریه حسابرسی است که بر اهمیت دانش و مهارت‌های حرفه‌ای کمیته حسابرسی تأکید دارد. رئیس کمیته حسابرسی با تخصص مالی می‌تواند نقش مهمی در ارتقا سطح انطباق و عمق اطلاعات مالی و غیرمالی ارائه‌شده به سرمایه‌گذاران و سایر ذینفعان ایفا کند، این امر به نوبه خود می‌تواند به کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و افزایش اعتماد عمومی منجر شود. همچنین، تخصص مالی بالا به اشخاص کلیدی این توانایی را می‌دهد که استانداردهای بالایی از دقت و کیفیت را در گزارش دهی مسئولیت‌های اجتماعی رعایت کنند، بدین ترتیب می‌توانند در پاسخگویی به نگرانی‌های مربوط به پایداری و مسئولیت پذیری شرکت‌ها پیشگام باشند. بنابراین، در کل، نتایج می‌توانند به معنی آن باشند که داشتن تخصص مالی بالا در رأس کمیته حسابرسی، نه تنها استانداردهای حسابرسی و افشای مالی را ارتقا می‌دهد، بلکه به فرآیندهای گزارش دهی مسئولیت‌های اجتماعی و زیست‌محیطی نیز ارزش افزوده بخشیده و یک اساس قوی برای تصمیم‌گیری‌های آگاهانه ذی‌نفعان فراهم می‌کند. این یافته‌ها با نتایج کوردی و همکاران (۲۰۲۰) و دوکت و همکاران (۲۰۲۰) در یک راستا قرار دارد.

با عنایت به یافته‌های پژوهش حاضر به تصمیم‌گیرندگان شرکت‌ها توصیه می‌گردد که در انتخاب روسای کمیته حسابرسی به شاخص‌های نظیر استقلال، دوره تصدی و تخصص مالی آنان توجه لازم و کافی داشته باشند. همچنین به منظور بسط ادبیات نظری به پژوهشگران پیشنهاد می‌گردد که تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر عدم تقارن اطلاعاتی و کیفیت سود مورد توجه قرار گیرد.

منابع

- ✓ بزرگر، قدرت اله، حسن نتاج کردی، محسن، ملکی، دنیا، (۱۳۹۸)، بررسی اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱، شماره ۲۶، صص ۱۹-۳۸.
- ✓ زمانی، لیلان، برزوین شیروان، صمد، مینایی، سعید، (۱۴۰۲)، نقش ویژگی‌های کمیته حسابرسی در گزارشگری پایداری شرکت‌ها، یازدهمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، حسابداری و توسعه اقتصادی.
- ✓ Al-Dhamari, R. Al-Gamrh, B., Farooque, O.A. and Moses, E. (2022), "Corporate social responsibility and firm market performance: the role of product market competition and firm life cycle", *Asian Review of Accounting*, 30(5): 713-745
- ✓ Appuhami, R., & Tashakor, S. (2017). The impact of audit committee characteristics on CSR disclosure: An analysis of Australian firms. *Australian Accounting Review*, 27(4), 400-420
- ✓ Bravo, F., & Reguera-Alvarado, N. (2019). Sustainable development disclosure: Environmental, social, and governance reporting and gender diversity in the audit committee. *Business Strategy and the Environment*, 28(2), 418-429
- ✓ Buallay, A., & Al-Ajmi, J. (2020). The role of audit committee attributes in corporate sustainability reporting: Evidence from banks in the Gulf Cooperation Council. *Journal of Applied Accounting Research*, 21(2), 249-264.
- ✓ Cadez, S., Czerny, A., & Letmathe, P. (2019). Stakeholder pressures and corporate climate change mitigation strategies. *Business Strategy and the Environment*, 28(1), 1-14
- ✓ Dwekat, A., Segui-Mas, E., Zaid, M. A., & Tormo-Carbo, G. (2021). Corporate governance and corporate social responsibility: Mapping the most critical drivers in the board academic literature. *Meditari Accountancy Research*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1108/MEDAR-01-2021-1155>

- ✓ Ghaleb, B. A. A., Al-Duais, S. D., & Hashed, A. A. (2021). Audit committee chair's legal expertise and real activities manipulation: Empirical evidence from Malaysian energy and utilities sectors. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 11(1), 65–73
- ✓ Grau, A.J. and Reig, A. (2018), "Trade credit and determinants of profitability in Europe. The case of the agri-food industry", *International Business Review*, 27(5): 947-957
- ✓ Hou, M., Liu, H., Fan, P. and Wei, Z. (2016), "Does CSR practice pay off in East Asian firms? A meta-analytic investigation", *Asia Pacific Journal of Management*, 33(1): 195-228.
- ✓ Kaimal, A. and Uzma, S.H. (2023), "Corporate social responsibility expenditure and financial performance: the moderating role of family ownership", *Corporate Governance*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/CG-03-2022-0128>
- ✓ Katmon, N., Mohamad, Z.Z., Norwani, N.M. and Al Farooque, O. (2019), "Comprehensive board diversity and quality of corporate social responsibility disclosure: evidence from an emerging market", *Journal of Business Ethics*, 157(2): 447-481.
- ✓ Khan, I., Khan, I., & Senturk, I. (2019). Board diversity and quality of CSR disclosure: Evidence from Pakistan. *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, 19(6), 1187–1203.
- ✓ Musallam, S. R. (2018). The direct and indirect effect of the existence of risk management on the relationship between audit committee and corporate social responsibility disclosure. *Benchmarking: An International Journal*, 25(9), 4125–4138.
- ✓ Othman, R., Ishak, I. F., Arif, S. M. M., & Aris, N. A. (2014). Influence of audit committee characteristics on voluntary ethics disclosure. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 145, 330–342
- ✓ Qaderi, S. A., Ghaleb, B. A. A., Hashed, A. A., Alhmoud, T. R., & Kamardin, H. (2023). Audit Committee Leadership Attributes and CSR Reporting: Evidence from Jordan. *SAGE Open*, 13(3).
- ✓ Setiany, E., Hartoko, S., Suhardjanto, D., & Honggowati, S. (2017). Audit committee characteristics and voluntary financial disclosure. *Review of Integrative Business and Economics Research*, 6(3), 239–253